

Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ауыл әкімдерінің диалог-платформасында сөйлеген сөзі

Жалғасы. Басы 1-бетте!

2020 жылы халыққа Жолдауымда ауыл әкімдерін тікелей сайлау туралы бастама көтергенімді білесіздер. Бұл мемлекетті басқару ісін түбегейлі жаңғырту жолындағы аса маңызды қадам болды. Себебі жергілікті әкімдер бүкіл билік жүресінің тірегі саналады. Сондықтан біз орынсыз асығыстыққа жол берген жоқпыз, ауыл әкімдерін сайлау жұмысын 5 жылдың ішінде біртіндеп жүзеге асырдық. Бүкіл еліміз бойынша 2334 ауыл әкімі сайланды. Олардың орташа жасы – 43 жас. Жаңадан сайланған әкімдердің үштен бірі – бұрын мемлекеттік қызметте болмаған азаматтар.

Ауылдағы сайлау саяси партиялардың аймақтардағы жұмысына тың сөріп берді. Олар өз үміткерлерін ұсынып, сайлауға белсенде араласты. Саяси ұйымдардың 1500-ден астам өкілі әкім болып сайланды. Жаңа басшылардың қатарында алты партияның мүшелері бар. Ал, 700-ден астам азамат өзін-өзі ұсынып, сайлауда жеңіске жетті. Сайланған әкімдер жұмысқа кірісіп кетті, жалпы нәтиже жаман емес деуге болады. Ең бастысы, олар жергілікті жұрттың мұң-мұқтажын, шешімін таппай жатқан түйткілдерді жақсы біледі.

Ауыл-аймақтың дамуына бөлінген бюджет қаражаты да тиімді игеріле бастады. Ауылдардың кірісі көбейді, мемлекет тарапынан берілетін қаржыға, яғни дотацияға тәуелділік азайып келеді. Жақында жүргізілген сауалнамаға сәйкес ауыл тұрғындарының 84 пайызы өз әкімдеріне сенетіні анықталды. Бұл – өте жақсы көрсеткіш. Сондықтан ауыл әкімдерін сайлау үдерісі алдағы уақытта да жалғасын табады.

Ал, аудан әкімдерін сайлауға қатысты әртүрлі көзқарас бар. Бірқатар қоғам қайраткері мен белсенді азаматтар «аудан әкімдерін сайлау қажет пе, жоқ па» деген мәселені қайта қарауды ұсынуда. Бұл мәселені Ерлан Сарыев, Альберт Рау, Мархабат Жайымбетов бастаған депутаттар да көтерді. Олар елде сайлау тым көбейіп бара жатқанын, жұрт саяси науқандардан мезі бола бастағанын айтады. Бұл пікірді ауыл және аудан тұрғындары да қолдап жатыр. Сайлау науқандары жергілікті жерде жүргізілуге тиіс нақты жұмыстарға кедергі келтіруі мүмкін деген пайымдар да бар. Бұл пікірлерді ескерген жөн.

Осыған дейін аудан әкімдерін сайлау тәсілі арқылы 52 өкім сайланды. Енді олардың қалай жұмыс істейтінін қарап көру қажет. Аудан әкімін сайлаудың тиімді-тиімсіз тұстарын мұқият саралау керек. Мәселе – аудан әкімдерінің сайлауын міндетті түрде өткізу емес, басты мақсат: біз оң нәтижелерге қол жеткізіміз керек. Үкімет және Парламент депутаттары бірлесіп, осы мәселені жан-жақты қарап, әділетті, дұрыс шешім қабылдауы қажет. Ең бастысы, әрбір реформа салмақты көзқараспен, байыппен жасалуы керек.

Бәріңізге белгілі, елдегі өзгерістердің арқасында мемлекеттік қызметке мүлде жаңа адамдар келіп жатыр. Осы орайда, Президенттік жастар кадрлық резервін ерекше атап өткен жөн. Резервке қосылуға өтініш берген 30 мыңға жуық үміткерлердің ішінде 450 адам іріктеліп алынды. Олардың 72 пайызы басшылық қызметке тағайындалды.

Кадрлар құрамын жаңарту үдерісі биліктің бүкіл тармағында және барлық деңгейде жүргізіліп жатыр. Бұл – уақыт талабы. Бірақ, осындай жауапты жұмыста саяси науқаншылдыққа жол бермеу керек. Ең алдымен, тиімді ұсыныс айтып, пайдалы бастамалар көтеретін, батыл шешім қабылдай алатын азаматтарды, яғни кәсіби тұрғыдан білікті мамандарды мемлекеттік қызметке көптеп тарту қажет. Біз осы маңызды жұмысты жалғастыра береміз.

Күрметті әкімдер!

Ауыл – төл өркениетіміздің алтын қазығы. Ауылды өркендету – баршаға ортақ парыз. Мемлекет бұл мәселеге ерекше жауапкершілікпен қарайды. Өздеріңіз білесіздер, 2022 жылы халыққа ұсынған сайлау алдындағы бағдарламада ауыл мәселесіне айрықша назар аудардым. Алғашқы Жарлығым да ауылды дамытуға арналды. Соған сәйкес Қазақстан Республикасының ауылдық аумақтарын дамытудың 2023-2027 жылдарға арналған тұжырымдамасы әзірленді. Қазіргі таңда, осы құжатқа сай нақты жұмыс атқарылып жатыр.

Жуырда ғана Ауыл еңбеккерлерінің екінші форумын өткізіп, осы саладағы өзекті мәселелерді қарадық. Ал бүгін ауыл-аймақтардың үлкен дағдарысын айқындаймыз. Бұл – мемлекеттің алдында тұрған стратегиялық міндеттің бірі.

Соңғы жылдары ауыл тұрғындарының тұрмыс сапасын арттыру үшін тиісті жұмыс жүргізіліп жатыр. 2022 жылы халықтың табысын арттыруға арналған кешенді жоспар қабылданды. Биыл Үкімет алдағы бес жылға арналған Өңірлерді дамыту тұжырымдамасын бекітті. Ауылға қомақты инвестиция тартылды. 2021 жылдан бері ауыл халқына алғашқы медициналық-санитарлық көмек көрсете тін 864 нысан салынды. Сондай-ақ 388 жаңа мектеп ашылды. Биылтыр 2 мыңға жуық ауыл мектебіне сапалы интернет берілді.

Жыл өткен сайын ауылдың әлеуеті артып келеді. Өзін-өзі қамтамасыз ету деңгейі жоғары ауылдардың саны көбейе түсті. Ауыл шаруашылығының жалпы өнімі алты жылда 1,5 еседен астам өсіп, 8,3 триллион теңгеге жетті. Биыл ауылдағы шаруаларға 1 триллион теңге көлемінде қолдау көрсеттік. Дәл осындай мемлекеттік қолдау көрсеткен елдер көп емес, тіпті, бұл көптеген ел қол жеткізе алмайтын қаржылай көмек деуге болады.

Алайда алдымызда биік мақсаттар тұр: біз ауылдағы жағдайды жақсартып, жұмысты күшейтуіміз керек. Сондықтан алдымен ауылды дамытуға қатысты жұмыстың негізгі бағыттарына тоқталып өтейін.

БІРІНШІ. Ауыл әкімдері міндетті түрде білікті маман болуға тиіс.

Қазіргі ауыл әкімдерінің 60 пайызға жуығы осы қызметке алғаш рет сайланды. Бұл – жергілікті билік құрамы біршама жаңарды деген сөз. Алайда сайлауда жеңіске жету – алдағы үлкен жұмыстың басы ғана. «Әкім болдым, толдым» деп отыруға болмайтыны түсінікті.

Әкімдер өздерінің мықты басшы екенін іс жүзінде дәлелдеуі керек. «Басшының бағы – ел-жұрттың қамы» деп бекер айтылмаған. Нағыз елге сыйлы әкім болу үшін ауылдың ахуалын жақсы білу де аздық етеді. Халықтың сенімін ақтап, әділдік беріске-бірілігін нығайту үшін жұмыс істеу керек.

Әкім мемлекеттік деңгейде жасалып жатқан өзгерістерді жергілікті жерде жүзеге асыруға қабілетті болуы қажет. Кәсіби тұрғыдан білікті әрі еңбекқор әкім сайлаушылардың сенімін ақтай алады. Сондық-

тан, ауыл әкімдерінің басқару ісіндегі шеберлігін арттыру өте маңызды.

Әкімдердің арасында бұрын билік жүйесінде жұмыс істемеген азаматтар бар екенін айттық. Олардың тәжірибесі аз екені түсінікті. Осы бағытта «Аманат» партиясының бастамасымен «Әкімдер мектебі» жобасы қолға алынды. Әрине, мұндай курстар жоғары білімнің орнын баса алмайды. Сондықтан, университеттерде оқылатын «Мемлекеттік және жергілікті басқару» бағдарламасын талапқа сай өзгерту керек.

Ауыл-аймақтарды басқару, көшбасшылық қабілетті дамыту мәселесі назар-

түзету, жою немесе жергілікті мемлекеттік басқару сатылары арасында қайта бөлу туралы ұсыныс енгізуді тапсырамын.

Мемлекеттік қызмет жүйесіндегі ауыл әкімдерінің мәртебесі туралы мәселені айналып өте алмаймыз. Бұл – өте өзекті дүние. Аталған ұсыныс бұған дейін де бірнеше рет көтерілгенін, тіпті, Президент Әкімшілігіне тиісті өтініштер түскенін жақсы білемін. Мемлекеттік қызметшілердің санаттарын нақты белгілеу керек. Үкімет Парламентпен, Мемлекеттік қызмет істері агенттігімен осы мәселелерді жан-жақты қарастырып, бір ай ішінде өздерінің ұсыныс-пікірлерін беруге тиіс. Содан соң шешім қабылданады.

Ауыл әкімдіктерінің қызметкерлерін қолдауға ерекше көңіл бөлген жөн. Әкімдіктерде, әсіресе, ауыл әкімдіктерінде бұрын жұмыс істеген немесе қазір де еңбек етіп жүрген азаматтар мұны мемлекеттік қызметшінің нағыз өмір мектебі деп бекер айтпайды. Бұл баршаға түсінікті. Өйткені әкімдік қызметкерлері билік пен бұқара арасында сенімді әрі сындарлы диалог жүргізуді меңгеріп, нағыз басқару машығын жетілдіреді. Сол себепті ауыл әкімдіктері қызметкерлерінің жұмыс істеуіне, олардың кәсіби тұрғыдан өсуіне жағдай жасау маңызды деп санаймын.

ҮШІНШІ. Әкімдердің өкілеттігімен қатар жауапкершілігі де күшейе керек.

«Жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» Заңда әкімнің сайлаушылар алдындағы жауапкершілігін нақтылайтын норма жоқ. Бұл – үрей емес. Әкімдер тұрғындарға сайлау алдындағы бағдарламасының орындалуы туралы жиі есеп беріп тұруға тиіс. Мұны заңмен бекіту керек. Уәдесін орындамайтын, міндетін дұрыс атқармайтын ауыл басшысының қызметінен босату тетіктері қарастырылуы қажет. Ондай әкімдер халықтың талабымен немесе саяси партиялардың ұсынысымен жұмыстан шығарылуға тиіс. Сонда әкім болуға үміткерлер де елге экономикалық негізі жоқ құрғақ үәде бере алмайды. Мұндай жалаң сөздер, яғни популистік өрекеттер халықтың ауыл әкімдеріне, тіпті тұтастай ауыл институтына деген сенімін азайтуы мүмкін.

Қазіргі уақытта Мәжіліс «Жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» Заңға енгізілетін түзетулерді қарастырып жатыр. Аталған нормалар әкімдерге көше саудасына мониторинг жүргізуге, қоғамдық аумақтарды абаттандыруға, арнаулы техникалар сатып алуға қатысты өкілеттіктер беруді көздейді.

Дегенмен, заңнаманың екіұшты тұстары да бар. Мәселен, әкімдерге жергілікті деңгейдегі басқару органдарының жұмысына оң ықпал етуге нақты мүмкіндік берілмейді. Бүгін әкім Ирина Шишкина ауыл әкімдерінің мемлекеттік дерек қорына қолы жетпей отырғанын айтты. Бұл мәселені шешу қажет.

Міне, осындай кемшіліктердің салдарынан әкімдер тұрғындардың талап-тілегін орындай алмайды. Ашығын айтқанда, кейбір жағдайда дәрменсіз күйге түседі. Оған жол беруге болмайды. Жергілікті мемлекеттік басқарудың түрлі деңгейлері арасындағы жауапкершілік шегі анықталмаған. Бұл өңірлердегі жағдайға кері әсер етеді. Ауыл әкімдерінің өкілеттіктері айқын болуы керек деп санаймын. Заңнамалық түзетулерді талқылаған кезде депутаттарға осы жайттарды ескеруді ұсынамын. Сондай-ақ, осы жиында ауылдық округ әкімдері көтерген ұсыныстарды да ескерген жөн.

Бүгін сөз алғандар ауыл әкімдеріне функционалдық міндетіне кірмейтін қызметтерді қоса атқару жүктелгені жөнінде айтты. Шын мәнінде, ауыл әкімдері құқық қорғау органдарының құзыретіне жататын міндеттерді неге атқаруға тиіс?! Үкімет Мемлекеттік қызмет істері агенттігімен бірлесіп, аудан және ауыл әкімдерінің құзыретіне жатпайтын, қайталанатын және жетіспейтін өкілеттіктерін анықтау мақсатында жағдайға егжей-тегжейлі талдау жүргізуге тиіс. Бір ай ішінде оларды

Атасының құнын жиырма жыл сұраған!

(Ошақты елінің рубасы Сапақ Жаншуақұлы мен оның ұлы Бапақ Сапақұлы туралы деректер)

Өзбекстан Республикасының архивтерінде сақталған көне деректерге қарағанда 1873 жылы Перовск уезі Сарышығанақ болысында тұратын Қарабала Өліпбаев Әулиеаталық ошақты Сапақ Жаншуақұлы, Бапақ Сапақұлы және тағы басқаларын баяғы Қоқан заманында менің өкем Өліпбайды өлтіріп 97 түйе, 50 жылқы, 500 сом ақша және тағы басқа мал мүліктерді барымталап алып кеткені үшін деп сотқа береді. Негізі бұл өте ескі дау болған. Тіпті, салауат айтылып, екі тарап кезінде біткен де еді. Оқиға 1864 жылдан бұрын Әулиеатаны орыстар жаулап алған кезден бұрын болған. 1864 жылы Бапақтың өкесі ошақтының әйгілі рубасысы Сапақ Жаншуақұлы Перовск уезінде яғни қазіргі Қызылорда жерінде, Сыр бойында көшіп қонып жүретін еді. Сол заманда Қарабала Өліпбаев пен Низз дегендер Бапақ Сапақұлының ауылын шауып, малын барымталап алып кетеді. Бапақтың айтуына қарағанда он енді жек алуы тиіс еді. Сондықтан, Қарабаланың ауылын шауып, шабыс кезінде байқамастан оның өкесі Өліпбайды өлтіріп кетеді. Орыстар Әулиеатаны басып алған соң Сапақ

Жаншуақов өз руластарымен бірге түгел Әулиеатаға (яғни, қазіргі Жамбыл облысы) көшіп кетіп қалған. Өлі күнге дейін осында тұрады. Өліпбайды өлтіргені ұмытылып кеткен еді, екі жақ осыған дейін болған барымталар бойынша «өндіргері дауласпаймыз» деп генерал майор Чернявтің алдында тұрып салауат айтқан еді. Бапақтың айтуына қарағанда бұлардың Шымкент, Әулиеата районына көшіп келіп қалғанына жиырма жылдай уақыт өткен. Бірақ Қарабала Өліпбаев қанша жыл өтсе де Сапақ Жаншуақов пен Тұрсынбай Халмұхамедовтен өкесінің құнын сұрауға хақысы бар. Сонымен, Қарабала Өліпбаев Әулиеатадағы ошақты билеріне арыз түсіреді. Төрт би тағайындалады. Төрт би істі қарап 15 түйе, 15 жылқы және 200 қой, тағы басқа расходтарын төлеп беруі керек деген шешім шығарады. Төрт бидің аты Түкібай Сергебаев, Бұхарбай Көтібоқов, Тұрсынқұл Есбоғанов, Дөненбай датха Қарақұлов.

Бапақ айтады, осы атасының құнын сұрап жүрген аталмыш қазақтар Әулиеатаға келіп Ошақты болысының басшысы Жыланбасты тауып алып, менің атымды

айтып, шағымданады. 22-апрель 1874 жылы Әулиеата уезінің начальнигі аға көмекшісі капитан Абраль: «Бұл оқиға Қоқан заманында болған, сосын генерал-майор Чернявтің алдында тұрып бітім айтылған, ұмытылған» - деп рапорт жазады. Сырдария облысының әскери губернаторы генерал майор Черняев «Қоқан заманында болған дау-дамайлар, қарыздар енді сот арқылы қаралмайды» деп халыққа мағлұнмама (мәлімдеме) жариялайды. Бірақ, сонда да Қарабала Өліпбаев тынымған соң Бапақ Сапақұлының 1876 жылы Ақмешіт уезіне (Перовскіге) өзі барып, Қарабаланың алдына барып атасының құнын кешуді сұрап, айыбын төлеп, толық құтылып қайтқан екен. Бұл туралы Перовск уезін начальнигінің 2-октябрь 1876 жылы жазған рапортында айтылады. Осымен бұл іс тәммат-тамам болды.

Нұржан СӘДІРБЕКҰЛЫ,
тарихшы-генеалог.

Табиғат – ортақ үйіміз!

Адам баласының табиғатсыз күні жоқ екендігі бесенеден белгілі. Адам, адам болып жаратылғалы табиғатпен үндесіп өмір сүріп келеді. Сондықтан, қанша заман өтсе де табиғатты әрқашан сақтап, қорғап, оны тиімді пайдалану адамдықтың ең жоғарғы қасиеті болып қала бермек.

«Сырдария-Түркістан мемлекеттік өңірлік табиғи паркінің» Боралдай филиалы табиғат қорғау, әрі ғылыми мекеме болып табылады. Яғни, филиалға бекітілген ерекше қорғалатын табиғи аумақты, ондағы өсімдіктер мен жануарлар дүниесін, су көздері мен ауасын ластанудан қорғап, сақтап, оларды зерттеу бағытында жұмыстар атқарады.

Филиалдың мемлекеттік инспекторлары өздеріне бекітілген учаскелерді орман өрттерінен, сұғанақтықтан қорғау жұмыстарын іске асырып келеді. Мәселен, биылғы жылы ауыл шаруашылығы жерлерінен шыққан дала өрттерінің тоғызын ерекше қорғалатын табиғи аумаққа жақындатпай сөндірді. Нәтижесінде биыл орман өрттеріне жол берілген жоқ. Сондай-ақ, мемлекеттік инспекторлардың жүйелі жұмыстарының арқасында аумақта заңсыз аңшылық пен заңсыз ағаш кесу оқиғалары орын алған жоқ. Аумақта рұқсатсыз кірген, заңсыз балық аулаған және заңсыз мал жайған 33 азаматқа 688,0 мың теңге көлемінде әкімшілік айыппұл салынды. Заңсыз мал жаюдан келтірілген залал көлемі 287,0 мың теңгені құрап, толығымен өндірілді.

Жалпы, табиғат қорғау арасындағы құқық бұзушылықтың алдын алу мақсатында 125 рет елдің арасында тұрғындармен кездесулер, сұхбаттар ұйымдастырылды. Сондай-ақ, аудандық газеттерде 39 мақала шығарылып, республикалық және облыстық теледидарларға 7 рет сұхбат берілді.

Алдағы уақыттарда да табиғат қорғау жұмыстарымен бірге үгіт-насихат жұмыстары тұрақты түрде жүргізіле беретін болады.

Беркінбай Нұрлыбек,
«Сырдария-Түркістан МӨТП» КММ-і Боралдай филиалы Төректі орманшылығы №14 орман айналымының мемлекеттік инспекторы.

Хабарландыру!

Өтінім қабылдау басталды!

Ауыл шаруашылығы өнімін өндірушілердің назарына!

Ағымдағы жылдың 1-30 желтоқсан аралығында «gosagro.kz» ақпараттық жүйесінде 2026 жылдың көктемгі, күзгі егіс және егін жинау жұмыстарына қажетті дизель отынының көлемін қалыптас-

тыру мақсатында өтінім қабылдау жүргізілуде.

Өтінім аясында келесі жылға қажетті дизель қоры көрсетіліп, пайдалануға мүмкіндік беріледі. Алайда өтінім көрсетілген уақытта тапсырылмаған жағдайда, жеңілдетілген дизель отыны бөлінбейді.

Осыған байланысты өтінімдерді уақытылы рәсімдеп, жүйеге енгізу жұмыстарына назар аударып белсенді қатысуға шақырамыз!

Ауыл шаруашылығы бөлімі.

ҮЙІРМЕГЕ ОҚУШЫЛАР ҚАБЫЛДАЙМЫЗ!

Аудан орталығы Шаян елді мекенінен ашылған би және домбыра үйірмесіне 4-7 жас аралығындағы ұл-қыздарды қабылдаймыз!

Ұл-қыздарыңыздың өнерін шыңдау, талантын ашу, үлкен сахналарда өнер көрсетуіне жол ашу мақсатында үйірмеге тіркеп, қатыстыруға аз ғана уақыт қалды.

Күрметті ата-аналар!
Баланың бағын байламай, ынтысын ашуға үлкен мүмкіндік туындап тұрғанын айтқымыз келеді. Балаларыңызды білікті мамандар, кәсіпқой жаттықтырушылар дайындайтын болады. Асығыңыздар, қадірменді ата-аналар!
Байланыс телефоны: 8-701-584-89-05.

ЖАРАМСЫЗ ДЕЙ ТАНЫЛСЫН!

Бекбосынова Асылзат Еркінқызы (ЖСН071015650499) жеке куәлігі жоғалуына байланысты жарамсыз деп танылсын.

МҰРАГЕРЛІК АШЫЛДЫ!

Қайтыс болу туралы куәлік негізінде Оразалы Амантайдың дүние-мүлкіне Бәйдібек ауданы, Шаян ауылы, Қарашаулы кешесі №97 үйде орналасқан нотариус Назым Сұлтановада мұрагерлік ашылды.

Қайтыс болу туралы куәлік негізінде Пазылов Ахылбек Ешмановичтің дүние-мүлкіне Бәйдібек ауданы, Шаян ауылы, С.Қадырбаев кешесі №80/1

үйде орналасқан нотариус Асқар Әбуәліде мұрагерлік ашылды.

Қайтыс болу туралы куәлік негізінде Жусипбаев Ермханбет Мадиековичтің дүние-мүлкіне Бәйдібек ауданы, Шаян ауылы, Жептоқсан кешесі №8 үйде орналасқан нотариус Шарапов Мырзалы Ермекулұлында мұрагерлік ашылды.